

Үш жыл болды, жігіттер,
Отырғалы тұтқында.
Үшты талай үміттер
Жолдас болған тұтқынға.

Үш жыл болды, ағайын,
Жай болғалы абақты.
Сыннан өттің талайың,
Талайың бердің сабақты.

Үш жыл болды, достарым,
Отырғалы түрмеде.
Азап шекті жас жаным,
Керек дейсің кімге де?!

Үш жыл болды, жан жарым,
Көрмегелі жүзінді.
Мүмкін сен де шаршадың,
Үмітің де үзілді?!

Алда әлі - жиырма екі,
Көз жетпейді шетіне.
Болар бірақ бір реті,
Бекіне түс, бекіне! - деп, өзіне
өзі қайрат берген қайраткер, ұлтының
азаттығы мен тәуелсіздігі жолын-
да басын тәуекелге тіккен, қыршын
ғұмыры қызыл империяның азапты
абактыларында өткен ақын Бүркіт
Ысқақовтың есімі көзі қарақты
оқырман қауымға белгілі болса керек.
Ақын - Арқа топырағының тумасы:
1924 жылғы 4 қарашада қазіргі Нұра
ауданының Көкмөлдір деген жерінде
кіндік қаны тамыпты. Ақын қозы-лақ
қуалап, табанына қараған кірген, бал-
тырын қияқ кескен балғын шағы өткен
атажұртқа деген іңкәрлігін:

Жағасында Нұраның
Жер бар,
Аты - Көкмөлдір.
Болғанмен бірі жыраның,
Суы қандай мөп-мөлдір!

Бойы - бітік бетеге,
Жасыл құрақ - жағасы.
Төскейі - гүл текемет,
Балдан тәтті - ауасы.

Халық сүйген қарт Қайып,
Осы жерде туыпты.
Ақын Сәкен жантайып,
Суына бет жуыпты.

Атам соны қоныс қып,
Мен де сонда туыппын.
Сонан маған ол ыстық,
Сондықтан, ол - сүйіктім!
- деген жыр шумақтарымен береді.
Нұра бойының құнарлы жағалауын,
сулы-нулы өңірлерді қазақтардан тар-
тып алған орыс отаршыларының
озбырлығы көз алдында тұрған,
халқының ауыр жағдайына тумы-
сынан қанық бозбала Бүркіт ой-
ранды отызыншы жылдардың да-
быры басылмай жатып-ақ ұлттық
сананы серпілту, азаттық аңсаған
Алаш арыстарының ұлы мұраттарын

насихаттау жолын таңдайды. Та-
лапты жас кеше ғана қуғын-сүргін
құрбаны болып, атылып, айдалып
кеткен Әлихан, Ахмет, Міржақып,
Мағжан, Сәкен, Әлімхан сынды
асылдардың ұшқынын зердесіне тұтып
қалып еді. Сондықтан, Қарағанды
оқытушылар институтының тіл-
әдебиет факультетінде оқып жүрген
кезінде-ақ халқының тағдырына
немқұрайды қарамайтын дос-жар
қауымның, ниеттес студенттердің ба-

шағынан бастап оғаш ой, оқшау жүріс-
тұрысымен көзге түскен, ұлт мүддесін
бәрінен де жоғары қойған студент жасы
кәмелетке толған шақта бірден әскер
қатарына шақырылып, майдан дала-
сынан бір-ақ шығады. «Қырық жыл
қырғын болса да, ажалы жеткен өледі»
дейді халық даналығы. Фашистік хәм
коммунистік державалар арасындағы
қанды қырқыстан 1946 жылы аман-
есен оралған ол аз ғана ай халық
ақыны Доскей Әлімбаевтың әдеби хат-

40 жылдарындағы Қазақстан» моно-
графиясы жарияланған соң, «Прав-
да» газетінде Шойынбаев, Айда-
рова және Якуниннің осы еңбекті
мансұқ еткен «Қазақстан тари-
хы мәселелерін маркстік-лениндік
тұрғыдан баяндайық» деген мақаласы
басылып, қазақ зиялыларының жаңа
толқынын саяси сүзгіден өткізу
науқаны қайта басталғанда бұрынғы-
соңғы ұлтшылдық көзқарастары
мен пікірлері үшін тұтқындалған

кітаптар шығарған ақын енді «Жыл-
дар жырлайды», «Шабыт шуағы»,
«Жеткіншек», «Әлімнің әлегі»,
«Өлеңді жылдар», «Шындық даусы»
тәрізді соқталы жыр жинақтарымен
қатар балдырған оқырмандарға ар-
нап «Кішкене театр», «Кішкене
көмекші», «Қарлығаштың құйрығы

әдебиетінің тарихын үш жүзжылдыққа
тереңдеткен «XV-XVIII ғасырларда
жасаған қазақ ақын, жыраулары» /
кейін «Қобыз сарыны» деген атпен
шыққан монография/ атты диссертаци-
ясының жекелеген тақырыпшаларға
бөліп, жариялау кезіндегі бір эпизод
жайлы Мұхаң былай дейді: «Әуелгісі -

бере алады?! Кейін монографияның
қолжазбасын ақынның қызы Айгүл
Ысқақова тауып алып, «Арыс» қоры
мен баспасының көмегімен 2007 жылы
жарыққа шығарды.

Алаш азаттығының игілігін көре
алмаса да, ұлтының тәуелсіздікке қол
жеткізетін сәті, адамзат өркениетінің
ұлы көшінен өзіне лайықты орын ала-
тын уақыты тақап қалғанын айқын
сезген ақын ғұмырының соңғы
кезеңінде жыр сүйер қауымға ерек-
ше тарту жасады. Ол - «Тас еденнің
ызғары» атты өлеңдер циклы. «Сиб-
Лаг» пен «СтепЛаг» абактыларында
азап шеккен жылдарында жазылған,
тұтқынның жаны қиналған, ар-
намысы тапталған сәтіндегі көңіл-
күйін қаны сорғалаған қалпында
көрсеткен бірнеше өлеңі отыз жылдан
астам уақыттан кейін алғаш рет, 1987
жылдың соңында «Қазақ әдебиеті»
газетінде «Үзілмей жібі үміттің...»
деген тақырыппен жарық көрген еді.
Осы шығармаларға қатысты кезінде
академик Мұхамеджан Қаратаев:
«Сәкеннің сыры, Бейімбеттің мұңы,
Ілиястың үні естілгендей» - десе,
әйгілі ғалым Рахманқұл Бердібаев:
«Б.Ысқаков бұл өлеңдерімен қазақ
совет поэзиясында бұрын болмаған
«Тұтқын жыры», «Лагерь өлеңдері»
деп аталатын поэзияның жаңа түрін,
жаңа жанрын бастады. Сондықтан,
бұл өлеңдер қазақ совет поэзиясына
қосылған жаңа бет болып табылады»
- деп, аса жоғары баға берді.

Жоғарыда айтқанымыздай, қазақ
халқының отарлық езгіден құтылуын
армандап, осы мақсатқа жету үшін
рухани тәуелсіздікке ұмтылудың жо-
лын іздеп, «Елін сүйген ерлер парти-
ясын» («ЕСЕП») құрған күрескер тұлға,
ақын, ғалым Бүркіт Ысқаков Алаш
жұрты азаттықтың ақ таңы атқанын
жариялаған жылы бақиға аттанды.
Жалындаған ғұмыры, жарқылдаған
жырлары текке кетпегеніне, халқының
игілігіне қызмет атқаратынына кәміл
сеніп, жарық дүниемен ризашылықпен
қоштасқан болар. Міне, осынау
ардақтымыздың, нұрлы Нұраның нан
перзенті Бүркіт Ысқақовтың туғанына
биыл 90 жыл толады. Тойдың да-
бырасымен тон тігіледі, сондықтан,
Алаш жұртшылығы, оның ішінде
қарағандылықтар, ұлт азаттығы жо-
лында азап шеккен арыс ақынның
ұлт азаттығы жолында атқарған
еңбегін бүгінгі ұрпаққа әйгілеп,
соңында қалған рухани мұрасын
оқырман қауымға кеңінен насихат-
тауы - қасиетті парыз. Бұл әсіресе,
білім беру және мәдениет салалары
қызметкерлерінің, әдебиетшілер мен
журналистер қауымының айрықша
міндеті болса керек.

Ермек БАЛТАШҰЛЫ,
ҚР Мәдениет қайраткері

ЖАЛЫНДАҒАН ҒҰМЫР, ЖАРҚЫЛДАҒАН ЖЫРЛАР

сын қосып, «Елін сүйген ерлер парти-
ясы» /ЕСЕП/ деген атаумен саяси
ұйым құрады. Осынау бастаманың
басы-қасында болған досы, ниеттес,
пікірлес серігі, қарт ұстаз, қаламгер
Махмет Темірұлы:

«Елімізді коммунист парти-
ясы емес, Алаш партиясы билесе,
қазақ халқы ешқандай күйзеліске
ұшырамаған болар еді. Қазақтар
аштықтан жаппай қырылып жатқанда
компартия ешқандай назар аудармай,
«Біздің елде бәрі де бар, бәрі де тама-
ша» деп жүре берді. Қазақтар біржола
құрып кетсе де қиналып, қайғыратын
түрі болмады.

Келешекте елін шексіз сүйетін,
тек қана халықтың қамын ойлайтын,
халық үшін жан аямай қызмет ететін
партия керек. Ендеше, ондай парти-
яны өзіміз құрып алуымыз керек дестік.
Ондай партияны қалай атауымыз керек
деген ой көп толғандырды. Әуелі «Жас
Алаш» деп атамақ болдық. Мұны
қойып, «Жас қазақ» демек болдық.
Ақыры «Елін сүйген ерлер парти-
ясы» /ЕСЕП/ деп атадық.

- Өзінің аты көрсетіп тұрғандай-
ақ, біздің партия, біздің ұйым нағыз
халыққа қызмет ететін партия бол-
май ма? - деді Бүркіт маған күлімдеп
қарап, - деп жазады «Азаттық аңсап
азап шеккендер» /Алматы, «Арыс»,
2013 ж., 13-14 беттер/ атты естелік
кітабында. Бұл Бүркіт Ысқақовтың:

Уа, Азия, ұлысың!

Ұлылығың құрысын.

Құрысын демей не дейін,

Еуропаның құлысын!

- деп, от шайнап, аузынан жа-
лын бүркіп тұрған жастық шағы
еді. Алғашқы курста оқып жүрген

Бүркіт Ысқақов —
тағдырлы ақын,
күрескер ақын

шысы міндетін атқарыпты. Сол жылы
Қазақ мемлекеттік университетінің
тарих-филология факультетіне түсіп,
оны тәмамдағаннан кейін «Советтік
Қарағанды» /қазіргі «Орталық
Қазақстан»/ газетінде әдеби қызметкер,
республикалық «Пионер», «Білім
және еңбек» журналдарында бөлім
менгерушісі, «Лениншіл жас» /қазіргі
«Жас алаш»/ газетінде жауапты хат-
шы болып, қазақ журналистикасының
өсіп-өркендеуіне үлес қосады. Елуінші
жылдардың басында тарихшы Ермұхан
Бекмахановтың «XIX ғасырдың 20 -

Бүркіт Ысқаков бас еркінен ай-
рылып, ширек ғасырға еңбекпен
түзету лагеріне айдалып кеткен дүр.
Оның бес жылын өтеп, КПСС ХХ
съезінен кейін саяси тұтқындарға
жасалған кеңшілікке іліккен ақын 1956
жылы ақталып шыққан екен. Сөйтіп,
қоғамдағы орнын қайта иеленген соң,
әдебиеттану саласында іздену-зерттеу
жұмыстарын жүргізіп, алпысын-
шы жылдардың аяғынан М.О.Әуезов
атындағы Әдебиет және өнер инсти-
тутында аға ғылыми қызметкер бола-
ды. 1970 жылы кандидаттық диссертаци-
ясын қорғаған Бүркіт Ысқақовтың
шығармашылық еңбегі өрістей
түседі. Айдаудан оралысымен «Сенің
Отаның», «Москваны тындаймын»,
«Өнерпаз болсаң...» сияқты «бейкүнә»

неге айыр?» деген еңбектерін жари-
ялайды. Сонымен қатар, әдебиеттану
саласында жүргізген жұмыстарының
нәтижесінде «Қазақ - татар әдеби бай-
ланысы», «Қазақ - башқұрт әдебиет
қатынастары тарихынан» атты моно-
графиялары мен ғылыми мақалалары
жарық көрді. Оның құрастыруымен
«Орта Азия мен Қазақстанның ұлы
ғалымдары» атты жинақ шықты.

Ұлты азаттық алып, рухы асқақтауын
мұрат тұтып, ғұмырын осы мақсатқа
арнаған асыл аға қазақ мәдениеті мен
әдебиетінің, ғылымының мәртебесін
асқақтатады деген талантты інілерінен
қолдан келер жәрдемін аямаған екен.
Бүкеннің шапағаты тиген сондай
азаматтардың бірі - қазіргі танымал
жазушы, ғалым Мұхтар Мағауин. Қазақ